

BÖLGESEL KALKINMA HEDEFLERİ İLE YEREL KALKINMA STRATEJİLERİNİN UYUMU: TR22 BÖLGESİ'NDE ÇANAKKALE LEADER UYGULAMALARI ÖRNEĞİ

Hüseyin Kerem Öner¹,

¹ Doktora Öğr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye / hkoner@gmail.com

Özet: Kırsal kalkınma politikaları, günümüzde merkezîyetçi planlama anlayışından yerel aktörlerin katılımını esas alan tabandan tavana yaklaşımlara doğru evrilmektedir. Bu dönüşümün en somut aracı, Avrupa Birliği (AB) tarafından geliştirilen ve Türkiye’de IPARD Programı kapsamında uygulanan LEADER yaklaşımıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de LEADER yaklaşımının kurumsallaştığı IPARD II döneminde, yerel dinamiklerle hazırlanan Yerel Kalkınma Stratejilerinin (YKS), üst ölçekli bölgesel planlarla ne derece uyumlu olduğunu analiz etmektir. Çalışma evreni, TR22 Güney Marmara Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale) olarak belirlenmiş; örneklem ise IPARD II döneminde LEADER tedbirinin ilk uygulandığı 1. aşama ili statüsünde yer alan Çanakkale ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda, 2014-2023 TR22 Bölge Planı’nın stratejik öncelikleri ile Çanakkale ilindeki Ayvacık Assos Yerel Eylem Grubu (YEG) ve Gökçeada-Eceabat-Bozcaada YEG’in eylem planları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden belge incelemesi tekniğiyle yapılan analizde; yerelden gelen talepler ile bölgesel planlama hedeflerinin nedensellik ilişkisinden ziyade tematik bir örtüşme sergilediği görülmüştür. Bulgular, YEG stratejilerinin Bölge Planı’nın özellikle alternatif turizm, yöresel markalaşma ve sosyal sermayenin geliştirilmesi hedefleriyle yüksek düzeyde tutarlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, LEADER Yaklaşımı, Yerel Kalkınma Stratejisi, Bölge Planı, Politika Uyum.

JEL Sınıflandırması: R58, O18, Q18

ORCID¹: 0000-0002-6947-9190

COMPATIBILITY OF REGIONAL DEVELOPMENT GOALS WITH LOCAL DEVELOPMENT STRATEGIES: THE CASE OF ÇANAKKALE LEADER IMPLEMENTATIONS IN THE TR22 REGION

Hüseyin Kerem Öner¹,

¹ Phd. Cand., Bandırma Onyedi Eylül University Institute of Graduate Studies / hkoner@gmail.com

Abstract: Rural development paradigms are undergoing a significant transition, moving away from centralized planning models toward bottom-up approaches that prioritize the active participation of local actors. The LEADER approach, developed by the European Union (EU) and implemented in Türkiye under the IPARD Program, stands as the most tangible instrument of this transformation. This paper assesses the extent to which Local Development Strategies (LDS)—prepared via local dynamics during the IPARD II period, a time of institutionalization for LEADER in Türkiye—align with upper-scale regional plans. While the research universe encompasses the TR22 South Marmara Region (Balıkesir and Çanakkale), the sample is specifically restricted to Çanakkale, designated as a phase 1 province where the LEADER measure was first executed. Accordingly, a comparative analysis was conducted between the strategic priorities of the 2014-2023 TR22 Regional Plan and the action plans of the Ayvacık Assos Local Action Group (LAG) and the Gökçeada-Eceabat-Bozcaada LAG. Utilizing document analysis within a qualitative research framework, the study observes that local demands and regional planning objectives exhibit a thematic overlap rather than a strict causal relationship. The findings demonstrate a high degree of consistency between LAG strategies and the Regional Plan, particularly regarding alternative tourism, local branding, and the development of social capital.

Keywords: Rural Development, LEADER Approach, Regional Plan, Policy Coherence

JEL Classification: R58, O18, Q18

ORCID¹: 0000-0002-6947-9190

GİRİŞ

Kırsal alanlar, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sadece tarımsal üretimin mekânı olmaktan çıkarak; çevresel sürdürülebilirlik, kültürel miras ve yerel kimlik gibi unsurların ön plana çıktığı çok fonksiyonlu bir yapıya evrilmiştir. Bu dönüşüm, kırsal kalkınma politikalarında da köklü bir paradigma değişimini zorunlu kılmış; merkezîyetçi ve sektörel yaklaşımların yerini, yerel aktörlerin katılımını ve mekânsal özgünlükleri esas alan bölgesel ve yeni içsel yaklaşımlar almıştır (Ray, 2000: 165). Avrupa Birliği (AB) kırsal kalkınma politikalarının temelini oluşturan bu yeni anlayışın en somut uygulama aracı, "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale" (Kırsal Ekonominin Kalkındırılması için Faaliyetler Arasındaki Bağlantılar) ifadesinin kısaltması olan LEADER yaklaşımıdır.

LEADER, kırsal sorunlara merkezi hükümetlerin tek tip çözümler sunması yerine; kamu, özel sektör ve sivil toplum paydaşlarının oluşturduğu Yerel Eylem Grupları (YEG) aracılığıyla, sorunların yerinde tespiti ve çözümünü öngören aşağıdan yukarıya bir model sunmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2006: 6). Ancak literatürde, LEADER gibi yerel inisiyatiflerin, merkezi veya bölgesel yönetimler tarafından çizilen üst ölçekli planlarla yukarıdan aşağıya nasıl bir ilişki kurduğu yoğun şekilde tartışılmaktadır.

Bazı araştırmacılar, LEADER'ı kırsal kalkınma için bir sosyal öğrenme ve yönetim laboratuvarı olarak nitelendirmektedir (High ve Nemes, 2007: 105). Buna göre YEG'ler, yerel kapasiteyi artırarak demokratikleşmeye katkı sağlayan araçlardır (Thuesen, 2010: 35). Ancak eleştirel çalışmalar, LEADER'ın zamanla artan bürokratikleşme ve proje odaklılık nedeniyle özgün aşağıdan yukarıya karakterini yitirerek, merkezi politikaların yereldeki basit bir uygulayıcısına dönüşme riski taşıdığını vurgulamaktadır (Navarro, Woods ve Cejudo, 2016: 275). Bosworth vd. (2016: 430) ise bu durumu, yeni içsel kalkınma modelinde yerel eylemin, dışsal (merkezi) güçler tarafından ne kadar yetkilendirildiği veya sınırlandırıldığı sorunu olarak tanımlamaktadır.

Türkiye'de bu teorik tartışmaların uygulama sahasını, AB'ye katılım süreci kapsamında yürütülen IPARD ve Kalkınma Ajansları'nın (KA) bölgesel planlama pratikleri oluşturmaktadır. IPARD II döneminde (2014-2020) kurumsallaşan LEADER uygulamaları, Türkiye'nin merkezîyetçi yönetim geleneği ile yerel katılımçılık ilkesinin kesişim noktasında yer almaktadır (Avrasya Yerel ve Kırsal Kalkınma Derneği, 2021: 10). TR22 Düzey 2 Bölgesi'nde (Balıkesir ve Çanakkale) faaliyet gösteren Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın (GMKA) hazırladığı 2014-2023 Bölge Planı, bölgenin makro kalkınma vizyonunu çizen temel politika belgesidir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 18).

Bu çalışmanın temel amacı; TR22 Bölgesi'nde LEADER uygulamalarının, bölgesel kalkınma vizyonunu çizen 2014-2023 Bölge Planı'nın öncelikleriyle uyumunu analiz etmektir. Çalışmanın kapsamı, IPARD programı uygulanan 42 il içerisinde, LEADER tedbirinin ilk kez akredite olduğu ve uygulamaya geçtiği 1. aşama illeri arasında yer alan Çanakkale ili ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamanın temel nedeni, 1. aşama illerinin IPARD II dönemini (2014-2020) tam kapasiteyle tamamlamış olması ve analiz için gerekli olan uygulamaya alınan strateji verisine sahip olmasıdır. Çalışmada, Çanakkale'de faaliyet gösteren Ayvacık Assos YEG ve Gökçeada-Eceabat-Bozcaada YEG'in 2020-2023 uygulama dönemine ait eylem planları (Ayvacık Assos Yerel Eylem Grubu Derneği, 2020; Gökçeada Eceabat Bozcaada Yerel Eylem Grubu Derneği, 2020) incelenerek; yerelden gelen taleplerin, bölgesel kalkınma hedefleriyle politika tutarlılığı çerçevesinde ne ölçüde örtüştüğü ortaya konulmuştur.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, çalışmanın teorik zeminini oluşturan kırsal kalkınma paradigmalarındaki dönüşüm, LEADER yaklaşımının yönetim boyutu ve bölgesel planlama ile yerel kalkınma stratejileri arasındaki politika tutarlılığı kavramı literatür ışığında detaylandırılmıştır.

2.1. Kırsal Kalkınmada Paradigma Değişimi: Dışsal Modellerden Yeni-İçsel Yaklaşım

20. yüzyılın sonlarına kadar kırsal kalkınma politikalarına, tarımsal modernizasyonu ve verimlilik artışını merkeze alan, kararların merkezi hükümetler tarafından verildiği dışsal modeller hakim olmuştur. Ancak 1990'lı yıllarla birlikte, küreselleşme, çevresel kaygılar ve kırsal ekonominin çeşitlenmesi gerekliliği, yerel kaynakların ve yerel aktörlerin kalkınmanın öznesi olduğu içsel modelleri gündeme getirmiştir. Günümüzde ise bu iki yaklaşımın sentezi niteliğindeki yeni-içsel kalkınma modeli kabul görmektedir. Bu model, kalkınmanın yerel inisiyatiflerle başlatılmasını savunurken, dışsal kurumların finansman ve rehberlik desteğini de reddetmez; aksine bu iki seviyenin etkileşimini zorunlu kılar (Bosworth vd., 2016: 429). LEADER yaklaşımı, bu etkileşimin kurumsallaşmış halidir.

2.2. Türkiye’de Bölgesel Planlama Sistemi ve Bölge Planları

Türkiye’de bölgesel kalkınma politikalarının temel çerçevesini çizen Bölge Planları hakkında 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 8. Maddesinde "sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı yapar veya yaptırır" hükmü yer almaktadır (Resmi Gazete, 1985). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçişle birlikte, bu idari yapı güncel halini almıştır. 4 Sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bölgesel kalkınma politikalarının belirlenmesi ve bölge planlarının koordinasyonu görevi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü) verilmiş; yerel düzeyde plan hazırlama yetkisi ise Kalkınma Ajansları (KA) uhdesinde sürdürülmüştür (Resmi Gazete, 2018). Bu planların temel amacı; ulusal düzeyde üretilen politika ve stratejiler ile yerel düzeyde yürütülecek faaliyetler arasındaki ilişkiyi kurmak, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmaktır (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2019: 4). TR22 Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale) özelinde bu görev, Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından yürütülmektedir.

2.3. Yerel Dinamiklerin Sesi: Yerel Kalkınma Stratejileri (YKS)

LEADER yaklaşımının en temel uygulama aracı olan Yerel Kalkınma Stratejileri (YKS); kırsal alanların kalkınma potansiyelini harekete geçirmek amacıyla, o bölgede yaşayan yerel aktörler tarafından aşağıdan yukarıya bir yaklaşımla hazırlanan eylem planlarıdır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021: 6). YKS’ler, merkezi otorite yerine; kamu, özel sektör ve sivil toplum temsilcilerinin oluşturduğu Yerel Eylem Grupları (YEG) tarafından hazırlanır ve uygulanır.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yayımlanan rehberlere göre YKS; yerel sorunlara karşı geliştirilen çözümleri, yerel kalkınma hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için uygulanacak faaliyetleri içeren, finansal planı olan ve belirli bir uygulama dönemini (genellikle 3-5 yıl) kapsayan resmi bir belgedir (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2025: 8). Stratejilerin hazırlanmasındaki temel amaç;

kırsal sorunlara masa başında üretilen tek tip çözümler yerine, yerel halkın ihtiyaç ve önceliklerine dayanan, bölgeye özgü, yenilikçi ve çok sektörlü çözümler üretmektir.

2.4. Teorik Çerçeve: Politika Tutarlılığı

Bu çalışmanın analiz çerçevesini oluşturan politika tutarlılığı farklı politika alanlarının veya farklı yönetim kademelerinin (ulusal-bölgesel-yerel) hedeflerinin birbirini desteklemesi, en azından birbiriyle çelişmemesi durumudur (OECD, 2001). Çok düzeyli yönetim sistemlerinde, bölgesel düzeydeki üst ölçekli planların (Örn: TR22 Bölge Planı) makro hedefleri ile yerel inisiyatiflerin (Örn: YEG Stratejileri) mikro uygulamaları arasındaki dikey tutarlılıklar kamu kaynaklarının etkin kullanımı için kritiktir. Esparcia vd. (2015: 38), yerel stratejilerin, bölgesel hedeflerle uyumlu olduğu ölçüde daha sürdürülebilir ve etkili sonuçlar doğurduğunu vurgulamaktadır.

3. MATERYAL VE METOD

Bu araştırma, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nitel araştırma geleneği çerçevesinde kurgulanmış olup; veri toplama, işleme ve yorumlama süreçlerinde belge incelemesi (doküman analizi) tekniği temel alınmıştır. Belge incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin sistematik bir prosedürle analiz edilmesini ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Çalışmada, belge incelemesi tekniğinin tercih edilme nedeni; LEADER gibi strateji ve planlamaya dayalı süreçlerde, politika belgelerinin kurumsal hafıza ve resmi niyet göstergesi olarak en nesnel veri kaynağını oluşturmasıdır (Bowen, 2009: 29).

3.1. Araştırma Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın çalışma evrenini, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) sınıflandırmasına göre TR22 Düzey 2 Bölgesi olarak tanımlanan Balıkesir ve Çanakkale illeri oluşturmaktadır. TR22 Bölgesi, kuzeyde Marmara Denizi, batıda Ege Denizi ile çevrili olup; 24.423 km² yüzölçümüne sahiptir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 26). Bölge, sanayi, turizm ve tarım potansiyeli yüksek, aynı zamanda İstanbul-İzmir aksı üzerinde stratejik bir konuma sahiptir.

Örneklem seçiminde ise nitel araştırmalarda derinlemesine bilgi edinmek amacıyla kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve çalışma alanı Çanakkale ili ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın temel gerekçeleri şunlardır:

1. Aşama İli Statüsü: Çanakkale, Türkiye'de LEADER yaklaşımının IPARD programı kapsamında akredite edilerek uygulandığı ilk 10 pilot ilden (birinci aşama illeri) biridir. Bölgenin diğer ili olan Balıkesir ise sürece daha sonra dâhil olan ikinci aşama illeri arasında yer almakta olup, incelemeye konu olan dönemde (IPARD II) henüz kurumsallaşma ve strateji hazırlık aşamasındadır (Avrasya Yerel ve Kırsal Kalkınma Derneği, 2021: 15).

Veri Somutluğu: 1. aşama ili olması nedeniyle Çanakkale'deki YEG'ler, Yerel Kalkınma Stratejilerini (YKS) uygulama dönemi için tamamlamış, onaylatmış ve eylem planlarını kesinleştirmiştir. Bu durum, çalışmada hazırlık aşamasındaki niyet analizi yerine, uygulamaya konulmaya hazır nihai strateji belgesi analizi yapılmasına olanak tanımıştır. Çalışmanın odak noktası, YKS'lerin içerik ve planlama aşamasındaki olgunluğunun, Bölge Planı ile tematik uyumunu belgelemektir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Analiz sürecinde birincil veri kaynağı olarak, resmi kurumlar tarafından yayınlanmış politika belgeleri kullanılmıştır:

- Politika Belgesi: *TR22 Güney Marmara Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı* (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016). Bu belge, bölgenin 10 yıllık vizyonunu ve nitelikli insan, yaşanabilir çevre, güçlü ekonomi eksenlerini içermektedir.
- Alt Ölçekli Uygulama Belgeleri:
 - *Ayvacık Assos Yerel Eylem Grubu Derneği Strateji Uygulama Eylem Planı* (Ayvacık Assos Yerel Eylem Grubu Derneği, 2020). Ayvacık ilçesi, 33.568 nüfusa sahip olup, strateji belgesinde kırsal turizm, yöresel ürünler ve sosyal yaşam temalarına odaklanmıştır.
 - *Gökçeada Eceabat Bozcaada Yerel Eylem Grubu Derneği Strateji Uygulama Eylem Planı* (Gökçeada Eceabat Bozcaada Yerel Eylem Grubu Derneği, 2020). Bu YEG, toplam 21.212 nüfusa sahip üç ilçeyi kapsamakta ve eko-turizm, yenilenebilir enerji ve yerel kalkınma hedeflerini içermektedir.

Tablo 1: Araştırma Kapsamında İncelenen Politika Belgeleri ve Kapsamları

Belge Düzeyi	Belge Adı	Hazırlayan Kurum	Kapsam (Coğrafya)	Dönem
Makro (Üst Ölçek)	TR22 Güney Marmara Bölge Planı	Güney Marmara Kalkınma Ajansı	Balıkesir ve Çanakkale (TR22)	2014-2023
Mikro (Alt Ölçek)	Ayvacık Assos YKS	Ayvacık Assos YEG Derneği	Çanakkale / Ayvacık İlçesi	2020-2023
Mikro (Alt Ölçek)	Gökçeada-Eceabat-Bozcaada YKS	Gökçeada-Eceabat-Bozcaada YEG Derneği	Çanakkale / Adalar ve Eceabat	2020-2023

3.3. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde yönlendirilmiş içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir (Hsieh ve Shannon, 2005: 1278). Analiz sürecinde; Güney Marmara Bölge Planı'ndaki kırsal turizm, markalaşma, sosyal sermaye ve yenilenebilir enerji temaları kodlanmış ve YEG stratejilerindeki somut aktiviteler bu kodlarla eşleştirilerek politika uyumu matrisleri oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde, TR22 Güney Marmara Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı'nın stratejik öncelikleri ile Çanakkale ilinde faaliyet gösteren Ayvacık Assos ve Gökçeada-Eceabat-Bozcaada (GEBYEGDER) Yerel Eylem Gruplarının (YEG) strateji belgeleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Analiz; sadece hedefler arasındaki uyumu değil, aynı zamanda tematik boşlukları ve ölçek farklılıklarını da kapsayacak şekilde üç temel eksende kurgulanmıştır.

4.1. Tematik Örtüşme Alanları: Ortak Paydada Buluşma

Yapılan içerik analizi, merkezi/bölgesel planlama perspektifi ile yerel ihtiyaç analizlerinin özellikle kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, katma değer yaratma ve sosyal sermaye eksenlerinde güçlü bir paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Bölgesel Kalkınma Hedefleri ile Yerel Kalkınma Stratejileri Arasındaki Politika Uyumu Matrisi

Tematik Alan	Bölge Planı Hedefi (Makro)	Ayvacık Assos YEG Eylemi (Mikro)	GEBYEGDER Eylemi (Mikro)	Uyum Düzeyi
Alternatif Turizm	Doğa yürüyüşü, bisiklet yolları ve rüzgâr sörfünün desteklenmesi (Tebdir 3.2.8)	Kamp alanları ve bisiklet rotalarının hazırlanması (Eylem 2.3)	Yamaç paraşütü, sörf ve trekking parkurları (Eylem 1.4)	Yüksek

Markalaşma & Yöresel Ürün	Coğrafi işaret ve markalaşma ile katma değer yaratılması (Tebdir 3.4.6)	Yöresel ürünler için coğrafi işaret ve patent çalışması (Eylem 1.27)	Yöresel ürünlerin pazarlanması için web sitesi kurulumu (Eylem 2.5)	Yüksek
Kadın İstihdamı	Kadınların işgücüne katılımının artırılması (Öncelik 1.3)	Sabun üretimi ve el sanatları için kadınlara uygulamalı eğitim (Eylem 1.14)	-	Orta
Nitelikli İşgücü	Turizm sektöründe uzmanlaşmış personel yetiştirilmesi (Tebdir 1.1.3)	Yerel rehberlik kapasitesinin geliştirilmesi (Eylem 2.10)	Turizm sektörü çalışanlarına mesleki eğitim verilmesi (Eylem 1.2)	Yüksek

4.1.1. Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Alternatif Turizm

TR22 2014-2023 Bölge Planı, bölgedeki turizm sektörünün sadece kıyı turizmine sıkışmasını temel bir sorun olarak tespit etmiş ve turizmin çeşitlendirilmesini Gelişme Eksen 3: Güçlü Ekonomi altında stratejik bir hedef olarak belirlemiştir. Planın Tebdir 3.2.14 maddesi, "Agro-turizm, kırsal turizm gibi alternatif gelir kaynakları çiftçilere ve ilgili paydaşlara tanıtılacaktır" hükmünü içerirken (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 157); Tebdir 3.2.8 maddesi, "Kazdağları, Alaçam Dağları ve diğer uygun alanlarda doğa yürüyüşü, bisiklet yolları, kamp tesislerinin geliştirilmesi... kıyı kesimlerde dalış ve su sporları, Gökçeada'da rüzgâr sörfü... faaliyetlerinin desteklenmesini" öngörmektedir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 157).

Yerel düzeydeki YEG stratejileri incelendiğinde, bu makro hedeflerin somut proje paketlerine dönüştüğü görülmektedir. Ayvacık Assos YEG Stratejisi'nde, Tema 2: Kırsal Turizm başlığı altında yer alan Eylem 2.3, "Antik kent, mesire alanı, kamp alanları ve bisiklet rotalarının hazırlanması (antik kent, mesire alanı, halıcılık ve dokuma, doğal gıda, kamp alanları, bisiklet)" faaliyetini içermektedir. Ayrıca Eylem 2.11, "Ayvacık Panayırı, Deve Güreşleri gibi yerel etkinliklerin turistik bir faaliyet olarak sunulması" hedefini taşımaktadır.

Benzer şekilde, GEBYEGDER Stratejisi'nde yer alan Eylem 1.4, "Yamaç paraşütü, rüzgâr sörfü, su altı sporları, trekking, atv turu ve kültür turizmi" faaliyetlerinin çeşitlendirilerek desteklenmesini hedefleyerek, planın ada turizmini çeşitlendirme hedefini mikro ölçekte hayata geçirmektedir. Yine GEBYEGDER stratejisindeki Eylem 1.5, "Eko ve Agro Turizme yönelik eğitimler verilmesinin desteklenmesi" faaliyeti, Bölge Planı'nın agro-turizm vizyonuyla birebir örtüşmektedir.

4.1.2. Yöresel Ürünlerde Markalaşma ve Katma Değer

Bölge Planı, tarımsal ürünlerin hammadde olarak pazarlanması yerine işlenerek katma değer yaratılmasını kritik bir öncelik olarak belirlemiştir. Planın Tebdir 3.4.6 maddesi, "Süt ürünleri, zeytin, zeytinyağı gibi ihracat potansiyeli bulunan geleneksel ürünlerin... coğrafi işaretleme, işlenmiş yeni ürünlerin üretimi ve markalaşma yoluyla dünya pazarlarına ulaşmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir" ifadesiyle bu vizyonu çizmektedir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 158). Ayrıca Tebdir 3.1.14, "Zeytin ve zeytinyağı gibi önde gelen ürünler için pazarlama stratejileri geliştirilecektir" hedefini koymaktadır (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 156).

Çanakkale YEG'lerinin stratejileri, bu makro ekonomik hedefin mikro düzeydeki uygulayıcısı konumundadır. Ayvacık Assos YEG stratejisindeki Eylem 1.27, "Ayvacık'ta üretilen ürünler için coğrafi işaret ve marka patent çalışması"nı; Eylem 1.1b, "Zeytinyağı ile işlenen bitkiler ve sabunlar için ürün çeşitlendirmesi"ni içermektedir. Ayrıca Eylem 1.22, "Ayvacık Halısı, tepme peynir ve zeytin öncelikli olmak üzere zanaatkarlık ve yerel ürünlerin işlenmesi için proje geliştirilmesi" hedefini taşımaktadır.

GEBYEGDER stratejisinde ise Eylem 2.5 ("Yöresel zanaatkarlık ürünlerinin pazarlanabilmesi için web sitesi kurulması"), Eylem 2.10 ("Organik salça, tarhana, erişte, reçel gibi yerel üretim yapan atölyelerin desteklenmesi") ve Eylem 2.17 ("Niş üretim ve pazarlama tekniklerinin desteklenmesi") yer almaktadır. Bu eylemler, Bölge Planı'nın kısa tedarik zinciri ve niş pazarlama hedeflerine doğrudan hizmet etmektedir.

4.1.3. Sosyal Sermaye ve Dezavantajlı Grupların İşgücüne Katılımı

Bölge Planı, Öncelik 1.3 altında kadınların ve gençlerin işgücüne katılımının artırılmasını (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 150) ve Öncelik 1.4 altında dezavantajlı grupların toplumsal yaşama katılımlarının desteklenmesini temel tedbirler olarak sunmuştur (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 150).

YEG stratejileri, bu sosyal hedefleri mesleki eğitim kursları aracılığıyla uygulamaya koymuştur. Ayvacık Assos YEG stratejisinde yer alan Eylem 1.2, "Ayvacık HEM kadın kurslarında ilgili alanda faaliyet gösteren kadınlar dahil olmak üzere... ürün üretimine malzeme desteği" sağlamayı; Eylem 1.14, "Sabun ve aromatik yağların üretilmesi için 100 kadına uygulamalı eğitim" vermeyi hedeflemektedir. Ayrıca Eylem 2.9, "Köylerde kadınlara atölye etkinliği sunumu (Halicilik, nakış, kök boyama)" ile kadın istihdamını desteklemektedir.

Aynı şekilde, GEBYEGDER stratejisindeki Eylem 1.2, "Turizm sektöründe çalışacak kalifiye personel yetiştirilmesi (Butik otel, ev pansiyonculuğu, restoran vb.)" hedefini içermektedir. Bu eylem, Bölge Planı'nın Tedbir 1.1.3 ("Turizmin geliştiği ilçelerde... Bölgenin ihtiyaç duyduğu nitelikli personeli yetiştirmeye uygun şekilde uzmanlaşmaları sağlanacaktır") maddesiyle doğrudan ilişkilidir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 149).

4.2. Kayıp Halka Analizi: Uyumsuzluk ve Eksiklikler

Politika tutarlılığı analizinde, örtüşen alanlar kadar örtüşmeyen veya stratejilerde zayıf kalan alanların tespiti de kritik önem taşımaktadır. İncelemede, Bölge Planı'nda güçlü bir şekilde vurgulanan bazı stratejik alanların, YEG eylem planlarında ya hiç yer almadığı ya da çok sınırlı kaldığı görülmüştür.

Yenilenebilir Enerji ve İleri Teknoloji: Bölge Planı, Öncelik 3.7 altında "Yenilenebilir Enerji Sektörünün Geliştirilmesi"ni stratejik bir hedef olarak belirlemiş; rüzgâr, jeotermal ve biyokütle gibi kaynakların kullanımının yaygınlaştırılmasını öngörmüştür (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 158). Ancak YEG stratejileri incelendiğinde, bu başlık altında somut yatırım projelerinin oldukça sınırlı kaldığı görülmüştür. Sadece GEBYEGDER stratejisinde Eylem 3.2 ("Yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi - rüzgar türbinleri ve güneş paneli sistemleri") ifadesi yer almakla birlikte, Ayvacık YEG stratejisinde bu alanda büyük ölçekli bir eylemin bulunmadığı (sadece genel bilgilendirme düzeyinde kaldığı) görülmüştür. Yüksek teknoloji ve büyük sermaye gerektiren bu alanın, YEG'lerin bütçe ve kapasite sınırlarını aştığı anlaşılmaktadır.

Sanayi Altyapısı: Bölge Planı, Öncelik 3.6 ("OSB'lerin Sanayinin İhtiyaçlarına Cevap Verecek Hale Getirilmesi") ile sanayi altyapısına odaklanırken (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 158), kırsal kalkınma odaklı LEADER stratejilerinde bu makro altyapı konularına -yaklaşımın doğası gereği- değinilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 3: Bölge Planı Öncelikleri ile YKS Eylemleri Arasındaki Kayıp Halka Analizi

Stratejik Alan	Bölge Planı Beklentisi	YEG Stratejilerindeki Durum	Tespit
Yenilenebilir Enerji	Rüzgâr, biyogaz ve güneş enerjisi yatırımlarının yaygınlaştırılması (Öncelik 3.7)	Sadece GEBYEGDER'de genel ifade mevcut, somut yatırım projesi yok.	Düşük Uyum (Kayıp Halka)
Sanayi	Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)	YKS'lerde sanayi altyapısına dair	Uyum Yok

Altyapısı	altyapısının güçlendirilmesi (Öncelik 3.6)	herhangi bir eylem bulunmamaktadır.	(Ölçek Farkı)
Dijitalleşme	Tarımda ve sanayide ileri teknoloji kullanımı	Web sitesi kurulumu dışında dijitalleşme vizyonu sınırlı.	Düşük Uyum

4.3. Ölçek Farklılığı Analizi: Makro Vizyon vs. Mikro Uygulama

Analiz sonuçları, Kalkınma Ajansı ve YEG'lerin aynı kavramlara odaklanmakla birlikte, konuyu ele alış biçimlerinde niteliksel bir ölçek farkı olduğunu göstermektedir.

- Makro Bakış (GMKA): Bölge Planı, turizmde "Turizm Merkezi (TM) ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB)" ilan edilmesi veya "büyük ölçekli tanıtım faaliyetleri" gibi üst ölçekli ve yasal statü gerektiren hedefler koymaktadır (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 156).
- Mikro Bakış (YEG): YEG stratejileri ise aynı turizm hedefini "ev pansiyonculuğu eğitimi" (Ayvacık Eylem 2.4), "yerel rehberlik geliştirilmesi" (Ayvacık Eylem 2.10) veya "ahşap tekne bakım onarım eğitimi" (GEBYEGDER Eylem 2.7) gibi hane halkına dokunan mikro eylemlerle ele almaktadır.

Bu bulgu, YEG stratejilerinin Bölge Planı ile çelişmediğini; aksine Planın ulaşmakta zorlanabileceği alanlara (hane halkı, küçük üretici, köy kadınları) nüfuz ederek tamamlayıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1. Tartışma

Bu çalışmada elde edilen bulgular, Türkiye'de IPARD II döneminde uygulanan LEADER yaklaşımının, salt yerel projelere fon sağlayan bir hibe mekanizması olmanın ötesinde; bölgesel kalkınma planlarının sahadaki mikro uygulayıcısı işlevini gördüğünü ortaya koymaktadır. Analiz sonuçları, Ray'ın (2000: 165) "LEADER, kırsal kalkınma için bir laboratuvarıdır" teziyle örtüşmekle birlikte, bu laboratuvarın Türkiye pratiğinde daha çok merkezi önceliklerle uyumlu ve risk almayan güvenli projeler ürettiğini göstermektedir.

Esparcia, Escribano ve Serrano (2015: 35), LEADER yaklaşımının başarısının, yerel yönetim ağlarının gücüne bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada, Güney Marmara Bölge Planı'nın GZFT analizinde zayıf yön olarak tespit edilen kurumlar arası iş birliği eksikliği (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016: 146), YEG'lerin kurduğu kamu-özel-sivil toplum ortaklık yapısı sayesinde yerel ölçekte giderilmeye çalışılmıştır. YEG'ler, High ve Nemes'in (2007: 108) belirttiği sosyal öğrenme sürecini tetikleyen birer platform işlevi görerek, bölgesel planın sosyal sermaye hedeflerine doğrudan katkı sağlamıştır.

Ancak, politika tutarlılığı analizinde tespit edilen kayıp halkalar (özellikle yenilenebilir enerji ve ileri teknoloji odaklı projelerin azlığı), literatürdeki proje sınıfı eleştirilerini doğrular niteliktedir. Navarro, Woods ve Cejudo (2016: 275), LEADER gruplarının zamanla bürokratikleşerek proje reddedilme riskini minimize etmek adına standartlaşmış ve sosyal odaklı projelere yöneldiğini belirtmektedir. Çanakkale örneğinde de YEG'lerin, Bölge Planı'nın vizyonunda yer alan yüksek teknolojili yeşil enerji veya sanayi altyapısı hedefleri yerine, daha geleneksel ve uygulanması kolay turizm, el sanatları ve festival projelerine odaklanması, bu güvenli alanda çalışma arayışının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

5.2. Sonuç

TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin 1. aşama ili olan Çanakkale'deki LEADER uygulamalarının incelendiği bu çalışmada, Yerel Kalkınma Stratejileri (YKS) ile üst ölçekli bölge planı arasında yüksek düzeyde bir politika

tutarlılığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın temel çıkarımları şunlardır:

1. Tamamlayıcılık: YEG'ler, Kalkınma Ajansı'nın makro düzeyde belirlediği turizmde markalaşma gibi genel hedefleri, hane halkı düzeyine inerek ev pansiyonculuğu eğitimi gibi mikro eylemlerle tamamlamıştır. Bu durum, OECD'nin (2001) vurguladığı çok düzeyli yönetişimde tamamlayıcılık ilkesinin başarılı bir örneğidir.
2. Kapsayıcılık Etkisi: Bölgesel planlamanın ulaşmakta zorlandığı kılcak damarlara (köy bazlı örgütlenme ve mikro girişimciler), YEG yapıları sayesinde ulaşılmış; böylece planın tabana yayılma kapasitesi artırılmıştır.
3. İnovasyon Açığı: Uyumun yüksek olmasına rağmen, YKS'lerin yapısal dönüşüm gerektiren dijital tarım veya yenilenebilir enerji gibi konularda Bölge Planı'nın gerisinde kaldığı görülmüştür. LEADER, henüz yapısal ekonomik dönüşüm yaratacak büyük projelerden ziyade sosyal ve kültürel projelere odaklanan bir araç görünümündedir.

5.3. Öneriler

Elde edilen bulgular ve tartışmalar ışığında, IPARD III dönemi (2021-2027) ve yeni Bölge Planı (2024-2028) uygulamaları için politika yapıcılara şu öneriler sunulmaktadır:

- Kurumsal Eşgüdüm Mekanizması: Kalkınma Ajansları ile TKDK arasında, YEG stratejilerinin hazırlanma aşamasında devreye girecek resmi bir bölgesel kalkınma eşgüdüm komitesi kurulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Böylece YEG stratejileri, Bölge Planı'nın yerel eylem planı statüsünde ele alınabilir.
- Tematik Güdümlü Proje Desteği: YEG'lerin güvenli alan dışına çıkarak, Bölge Planı'nda yer alan ancak yerelde sahiplenilmeyen yenilenebilir enerji, dijital tarım veya akıllı köy gibi konularda proje üretmesi için, Kalkınma Ajansları tarafından YEG'lere özel güdümlü proje destekleri kurgulanması önerilmektedir.
- Veri Entegrasyonu: YEG'lerin sahada ürettiği veriler ve analizler, Kalkınma Ajansları'nın bir sonraki Bölge Planı hazırlık sürecinde birincil veri kaynağı olarak sisteme entegre edilmesi önemli görülmektedir.

DESTEK VE TEŞEKKÜR BEYANI

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Avrasya Yerel ve Kırsal Kalkınma Derneği. (2021). *LEADER Yaklaşımı Türkiye Uygulama Raporu*. Ankara: AYKIK-DER Yayınları.
- Avrupa Komisyonu. (2006). *The LEADER Approach: A Basic Guide*. Brussels: European Commission Agriculture and Rural Development.
- Ayvacic Assos Yerel Eylem Grubu Derneği. (2020). *Strateji Uygulama 2020-2023 Eylem Planı*. (Yayımlanmamış rapor). Çanakkale: Ayvacic Assos YEG.
- Bosworth, G., Annibal, I., Carroll, T., Price, L., Sellick, J., & Shepherd, J. (2016). Empowering local action through neo-endogenous development? The case of LEADER in England. *Sociologia Ruralis*, 56(3), 427-449. doi:10.1111/soru.12089
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:10.3316/QRJ0902027

- Esparcia, J., Escribano, J., & Serrano, J. (2015). From development to power relations and territorial governance: Increasing the leadership role of LEADER Local Action Groups in Spain. *Journal of Rural Studies*, 42, 29–42. doi:10.1016/j.jrurstud.2015.09.005
- Gökçeada Eceabat Bozcaada Yerel Eylem Grubu Derneği. (2020). *Strateji Uygulama 2020-2023 Eylem Planı*. (Yayımlanmamış rapor). Çanakkale: GEBYEGDER.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2016). *TR22 Güney Marmara Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı* (2. bs.). Balıkesir: GMKA Yayınları.
- High, C., & Nemes, G. (2007). Social learning in LEADER: Exogenous, endogenous and hybrid evaluation in rural development. *Sociologia Ruralis*, 47(2), 103-119. doi:10.1111/j.1467-9523.2007.00430.x
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. doi:10.1177/1049732305276687
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). *Proje Hazırlama Rehberi*. Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayınları.
- Navarro, F. A., Woods, M., & Cejudo, E. (2016). The LEADER initiative has been a victim of its own success. The decline of the bottom-up approach in rural development programmes. *Sociologia Ruralis*, 56(2), 270-288. doi:10.1111/soru.12079
- OECD. (2001). *The DAC Guidelines: Poverty Reduction*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Ray, C. (2000). The EU LEADER Programme: Rural Development Laboratory. *Sociologia Ruralis*, 40(2), 163–171. doi:10.1111/1467-9523.00138
- Resmi Gazete. (1985). İmar Kanunu (Kanun No: 3194). *T.C. Resmi Gazete*, 18749, 9 Mayıs 1985.
- Resmi Gazete. (2018). Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname Numarası: 4). *T.C. Resmi Gazete*, 30479, 15 Temmuz 2018.
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2025). *Yerel Eylem Grubu El Kitabı*. Ankara: Tarım ve Orman Bakanlığı Yayınları.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *Yerel Kalkınma Stratejisi Hazırlama Rehberi*. Ankara: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü.
- Thuesen, A. A. (2010). Is LEADER an effective tool for democratisation of rural development? *Sociologia Ruralis*, 50(1), 31-61. doi:10.1111/j.1467-9523.2009.00499.x
- TMMOB Şehir Plancıları Odası. (2020). *3194 Sayılı İmar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Değerlendirmesi*. Ankara: TMMOB Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık